

Határokon átívelő Trianon*

Trianon

„Lengyelország: villámsújtotta Krisztus-szobor,
megfeketedő sebeid körül
cirkál a júliusi napfény
s legyek csókolgatják a csontodat újra.”

Csoóri Sándor: *Senkid, barátod* (1980)

Nemzet Európa szívében
ki száz éve fekszel temetetlen
feldarabolt testeddel
évszázada vérzel szüntelen
esti s reggeli nap pírjában
nyílt sebként tátongsz Európán
ők pedig eltelve méregetnek téged
még mindig nyálukat csorgatják utánad
mint akkor a háborút lezáró végítéletben
melynek legnagyobb áldozata te voltál

Viharokkal tépett magányos cédrus
ki Európát védted századokon át
vad tatárok és oszmánok áradata elől
még ma is zúgnak a harangok délben
bár hangjuk már nem kondít lelkiismeretet
belevész London Párizs hazug zajába
a vörös járványnak is gátat szabnál csonkolt tagjaiddal
midőn Lengyelország tetemén átgázolva akarta
véres uralmát kiterjeszteni az egész földrészre
ám a csoda elmaradt
végtagjaid nem forrtak egybe testeddel

Ma ismét keselyűk gyűlnek köréd
tort ülni hívogatják egymást
ám te száz év elteltével is
erőre kapsz életre kelsz
csodálatos mandarinként
a nemzet szétszórt tagjait magadban egyesítéd
a szent keresztet ismét melleden hordod
az ezeréves kultúrát oltalmazod
az iszlámmal a nyugat lelki pusztaságával szemben

Hol vannak igaz barátaid
a láthatáron sötét felhők gyülekeznek
csupán turul kering a sassal fölötted
a messzi Ázsia árnyékával oltalmaz téged
és Csaba királyfi seregét várja a tejúton

Fordította Sutarski Szabolcs

Bevezető

Az I. világháború lezárulásának eredményeként Magyarország visszanyerte függetlenségét (azt követően, hogy 379 évvel előtte az Oszmán Birodalom elfoglalta a magyar fővárost, Budát, tehát hogy 150 éven át el kellett viselnie a török hódoltságot és a Habsburgok uralmát). Csakhogy az első világháborút elvesztő Magyarországra úgy tekintettek, mintha nem a Habsburg Monarchia tagja lett volna, hanem ő robbantotta volna ki a háborút. Így eshetett meg, hogy a versailles-i Nagy-Trianon-palotában 1920. június 4-én létrejött békediktátum következtében Magyarország elvesztette területének kétharmadát és az ott őshonos magyar lakosság egyharmad részét. Mindezek tükrében a függetlenség visszaszerzése másodrangú tényezőnek számított. Magyarország korábban (Lengyelország mögött) a második legnagyobb kiterjedésű állam volt Európa közepén. Kitöltötte az egész Kárpát-medencét, amelyet három oldalról a Kárpátok hegyvonulatai fogtak közre. A diktátum ellenben a győztes antantállamok helytelen és kirívóan igazságtalan döntése volt, melynek következtében az ország elvesztette földrajzi egységét és egyöntetűségét, természeti javait (ásványi kincseit, erdőit...), ezzel együtt szétszakadtak gazdaságilag és kereskedelmileg ezer éve egymásra utalt tájegységei, vasútvonalai, közúti és vízi szállítási útvonalai. A népességen belüli közigazgatási, nemzeti, családi és vallási kapcsolatok számai szintén nagymértékben szétszakadtak. Mintha Magyarországot hosszú és gyötrelmes kínhalálra ítélték volna. Ellenségeivel körbepastyázva mintegy magánzárkába csukták, hiszen a biztonsági zónaként is felfogható csehszlovák állam létesítésével még a hozzá pozitívan, ezer év óta baráti-lag viszonyuló – a függetlenségét frissen visszaszerző – Lengyelországtól is elszigetelték.

Magyarországot történetileg is párhuzamba lehet állítani Lengyelországgal. Egy időben vették föl a kereszténységet (Lengyelország 966-ban, Magyarország 972-ben), és ettől kezdve a nyugati rítusú keresztény Európa keleti és délkeleti vidékein együtt alkottak védőfalat a kontinensünket meghódítani kívánó idegen népek, vallások és kultúrák (leginkább a mongol-tatárok és az Oszmán Birodalom) ellen. Európának köszönetet

kellett volna mondania Hunyadi János Magyarországnak a török felett aratott nándorfehérvári győzelemért (1456, ma Belgrád), hasonlóképpen, mint Jan Sobieski király Lengyelországnak Bécs felszabadításáért (1683). Ezzel szemben hiába szóltak a harangok (a nándorfehérvári csata tiszteletére) még 1920-ban is, és szólnak most is mindennap délben. Ugyancsak észrevétlen maradt az is, milyen meghatározó szerepet játszottak a magyarok a lengyelek 1920-as, bolsevikok fölött aratott győzelmében (óriási löszerszállítmányokkal) és a keleti lengyel határon történt megállítással Európa védelmében. A huszadik században, de még Trianon bekövetkezése előtt Magyarország az Oroszországból behurcolt véres ateista proletárdiktatúrát is legyőzte (1919). A keresztény Európa fejlődéséhez és politikai stabilitásához való több évszázados magyar hozzájárulásról nem vettek tudomást sem az antantországok nyugati politikusai, sem a kisantant képviselői, amikor Trianonban meghúzták az új európai határokat. Sőt, még napjainkban sem látják át mindezt, amikor Nyugat-Európa a multikulturalizmus és a liberális eszme jegyében egyre inkább az iszlám szokásrendjének készül behódolni, és Magyarországot, valamint Lengyelországot egyre jobban a szuverén politikájáért, a hagyományos keresztény Európa védelméért támadja.

Trianonhoz vezető utak

Ha azt szeretnénk megtudni, milyen bonyodalmak vezettek a trianoni békediktátumhoz, hiba lenne az okokat kizárólag a 19. század második felében és a 20. század elején keresni.

Magyarország és Lengyelország, mint már említettem, a nyugati kereszténység keleti és déli védőbástyáját (antemurale) képezték. Így volt ez a két ország ellen irányuló mongol-tatár invázió (1241–1242) idején. IV. Béla magyar király nem volt hajlandó harácsot fizetni Batu kánnak – a lengyel fejedelmekhez hasonlóan. Ezért az országban súlyos pusztítást végeztek a támadók, leginkább csak az erődök menekültek meg; általános éhínség tört ki. Nem egészen egy év alatt (1241. IV. – 1242. III.) Magyarország lakossága – hozzávetőleges adatok szerint – 3 millióról 1,5

millióra csökkent. Megmaradt viszont az ország függetlensége. A kérdésre, hogy mindez kifizetődött-e, az 1238–1240 között leigázott Oroszország (Rusz) példájával válaszolhatunk. Az ország 1480-ig (240 éven át) volt tatár uralom alatt, s az oroszok mentalitása még ma is különbözik a Nyugat mentalitásától. Ekkor változtak meg első ízben a Kárpát-medence népességi viszonyai a helyi magyar lakosság kárára. Erőteljes bevándorlás indult meg a szomszédos országokból: vlahok érkeztek (Havasalföldről), illetve nyugati szlávok (a későbbi szlovákok) és németek (svábok és szászok). A változások ellenére még a XV. században is (azaz a török uralom előtt) azt látjuk, hogy Magyarország 4–4,5 millió lakosából 3,2 millió volt a tősgyökeres magyar (kb. 75%).

Amikor a XIII–XV. században bekövetkezett az Európa elleni második iszlám (arab) támadás (az első a VII. században kezdődött, és Nyugat-Európában Martell Károly győzelmével – 732-ben, a frankok Poitier alatt aratott győzelme után – ért véget, Keleten pedig a kereszties hadjáratok állították meg az iszlámot, a Közel-Keleten létrehozva 1099-ben a Jeruzsálemi Királyságot). A magyar állam nyakába szakadt az egyre erősödő oszmán szultanátussal folytatandó harc egész terhe, miután a balkáni országok elbuktak, a Bizánci Császárság pedig Konstantinápoly erődfővárossá zsugorodott. Az Oszmán Birodalommal folytatott magyar harcok a XIV. századra estek, és nemegyszer győzelemmel végződtek (pl. Nándorfehérvárnál 1456-ban), ám a Várnánál (1444-ben) és főleg a Mohácsnál (1526-ban) elszenvedett súlyos vereség megpecsételte a magyarok sorsát. Hiábavaló volt a lengyel katonák részvétele ezekben a harcokban, és hiábavaló volt két lengyel származású (Jagelló-házból való) magyar király, I. Ulászló és II. Lajos halála. Magyarország három részre szakadt (1526–1541 körül). A középső részt Buda fővárossal az oszmánok foglalták el (1541), a keleti rész (Erdély) oszmán hűbérbirtok lett, az északi és nyugati területeket a Habsburg Birodalomhoz csatolták, és a mindenkori német-római császár (I. Ferdinándtól kezdve, 1526) megkapta egyúttal a Magyarország királya címet.

Az egységes Magyar Királyság bukása után a magyar területek a Habsburg–magyar harcok helyszínei voltak (trónviszály zajlott a keleti ré-

szek királya, Szapolyai János, majd fia, János Zsigmond erdélyi fejedelem és az északnyugati területek királya, Ferdinánd között). Tovább folytatódta a Habsburg–török háborúskodások (az észak-magyarországi várak védelme az oszmánokkal szemben, pl. Eger védelme Dobó István vezetésével 1552-ben vagy Szigetváré Zrínyi Miklós által 1566-ban). Meg kell még említeni két, török segítséggel zajló Habsburg-ellenes szabadságharcot – Bocskai Istvánét (1604–1606), valamint Thököly Imrétét (1689-től szünetekkel 1690-ig); és önálló felkelést, Bethlen Gáborét (1619–1621), ezek során nemcsak Észak-Magyarország és Erdély pusztult, de az egész ország is. Az 1683-as esztendő döntő változást hozott: III. Sobieski János győzelmét. A lengyel király felmentő sereggel érkezett az oszmánok által ostromolt Bécs alá. A keresztény seregek e győzelme után az Oszmán Birodalomnak ki kellett vonulnia a magyar területekről, az egész Kárpát-medencéből (Buda 1686-os visszafoglalása, 1699-es karlócai béke). Az oszmánok által 150 évig megszállt területek – a karlócai béke eredményeként – a Habsburgok uralma alá kerültek. Magyarország teljes egészében az ő birodalmuk része lett.

Az oszmán uralom által tönkretett földeken kitört a leghosszabb ideig tartó Habsburg-ellenes, II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem által (1704-től) vezetett szabadságharc (1703–1711). A felkelést a lengyel főnemesség is támogatta (a Sieniawskiak, Lubomirskik, Potocki tábornok). Ez volt mind közül a leghosszabb felkelés. Ám ez is elbukott.

A XVIII. század első évtizedeiben Magyarország gyászos képet mutatott: a falvak felégetve, a városok romokban, az ország elnéptelenedve. Egy 1720-as népszámlálás szerint Magyarországon 3–3,5 millió lakos élt, 1715-ös adatok pedig azt közlik, hogy ebből 1,75 milliónyi volt a tősgyökeres magyar, vagyis mintegy 54%. Összehasonlításként: Magyarország lakossága több mint 200 évvel korábban már kb. egymillió fővel többet számlált.

A Habsburg-ellenes felkelések új, politikai, magyarellenés alapot adtak a tönkretett ország gazdaságának újraélesztése céljából szervezett betelepítéseknek. I. Lipót császár egyik tanácsadója, Kollonich Lipót érsek a betelepítési

tervet taglaló és megindokló „Einrichtungswerk des Königreichs Ungarn” című művében ezeket írta (1688-ban): „Magyarország vagy annak nagy része germanizáltassék, s a felkelésekre és nyugtalanságra hajló magyar vér a némettel szelídítettessék természetes ura és örökös királya hűségére és szeretetére.”

Észak-Magyarországról az egész Kárpát-medence ritkán lakott területeire tótok (a későbbi szlovákok) települtek le, a Keleti-Kárpátok mögül (Havasalföldről és Moldáviából) vlahok (oláhok) és moldávok (a későbbi románok), Szerbiából, Boszniából és Szlovéniából szerbek, horvátok és szlovének, legnagyobb számban pedig németek (Svábföldről és Szászországból). Magyarország népesedési térképe ennek következtében másodszor is teljesen megváltozott. Az 1787-es népszámlálás szerint a 8 millió lakosból csupán 3,122 milliónyit tettek ki a magyarok (39%). Ezek már olyan arányok voltak, amelyek megfeleltek a birodalom urai által elképzelt soknemzetiségű politikának („Oszd meg, és uralkodj!”).

Ebben az országban, amelyet abszolutista módon kormányoztak, szemben a középkori magyar hagyományokkal („Aranybulla” és a hatalmat kiegészítő főnemesség) és ellentétben a hasonló példát nyújtó lengyel hagyományokkal (nemesi köztársaság), kitört egy újabb Habsburg-ellenes felkelés (1848–1849), amelyet mintegy ötezer fős lengyel katonai erő támogatott (légiók, Józef Bem, Henryk Dembiński, Józef Wysocki tábornokok). Ám a nemzetiségek már ekkor sem csatlakoztak egységesen a felkeléshez, bár voltak, akik a magyarok oldalán harcoltak. Vezetőik eltérő követelésekkel léptek fel a magyar felkelés irányítóival szemben (a horvátok: Zágrábban 1848. március 25-én; az vlahok [oláhok] és moldávok: Havasalföld és Moldávia fejedelemségeivel együttműködve Balázsfalván 1848. április/májusban; a szlovákok: Liptószentmiklóson 1848 májusában). Követeléseik teljesíthetetlenek voltak a szabadságharc körülményei között, amit az osztrákok ki is használtak (például a császár oldalán harcoltak a Josip Jellasics vezette horvátok, de szerbek, oláhok és moldávok is harcoltak a magyarok ellen). Ezt a felkelést is leverték, de egyedül az osztrák seregek nem voltak erre képesek, csak egy 200 ezres orosz hadsereg segítségével.

Következett a Haynau tábornok nevével fémjelzett terror időszaka, amely csak a tábornok lemondása után enyhült. Bach belügyminiszter alatt (1851) azonban újra abszolutisztikus kormányzást vezettek be, a hivatalokban a német nyelv lett az uralkodó. A későbbi években az ellenemzetienítés politikáját elhagyták, mert nem járt sikerrel. Az engedményeknek és a dualista monarchia létrehozásának okai a következők voltak: Ausztria elvesztette a Piemont és Szardínia koalíciója ellen, valamint a Franciaország ellen indított háborúkat (1859-ben), majd (1866-ban) a Poroszország elleni háborút is. 1867-ben a Monarchia átalakult dualista állammá egyetlen, Magyarország számára is reális lehetőségként a függetlenség legalább részleges visszaszerzéséhez (Deák Ferenc). Magyarország saját parlamentet kapott, újra a magyar nyelv lett a hivatali, adminisztrációs nyelv, eltörölték a cenzúrát, lehetővé vált politikai pártok és paramilitáris szervezetek létrehozása, az irodalom és más művészetek fejlődése. A következő években pedig erőteljes gazdasági fejlődés kezdődött (vámunió Ausztriával, 1896-os vilákiállítás a magyarok Kárpát-medencébe érkezésének 1000. évfordulóján). A magyar állam azonban három igen fontos korlátozással kapcsolódott az osztrák császársághoz: a császár (I. Ferenc József) kezében maradt a döntés joga a külpolitikai, pénzügyi és hadügyi kérdésekben. Ebből az következett, hogy a látszólag egyenrangú Magyarország a Bécsből származó döntésektől függött. A dualista monarchia létrehozása ugyanakkor sértette a császárság többi nemzetiségének jogegyenlőségét (megegyezés csak Horvátországgal jött létre, amelyet már korábban is perszonálunió kötött Magyarországhoz – 1868-tól pedig az ún. kis kiegyezés is –, miként Magyarországot Ausztriához, ami általános elégedetlenséget váltott ki a csehek, a szlovákok, a románok körében. A magyarok, akik a XX. század elején (1910-ben) már újra némi többséget alkottak (54%-ot, elsősorban németek és zsidók asszimilációja révén), nem mindenütt éltek eléggé nagy számban. Erdélyben a románok az északi területeken és a délnyugati megyékben voltak túlsúlyban, a szlovákok (összesen 10,7%) a Felvidéken, a németek (összesen 10,4%) Magyarország egész területén zárt közösségekben, a szerbek és horvátok az

ország déli részén. Ezek a nemzetiségek (románok, szlovákok, szerbek és horvátok) nemzeti és függetlenségi törekvéseikben a Magyarországgal szomszédos államokra támaszkodtak (az 1881-től létező Román Királyságra, a cseh nemzetre és a Szerb Királyságra).

A nyelvtörvények (1868), amelyek eleinte kedveztek a nemzetiségi egyenjogúságnak, idővel kezdtek egyre inkább egyetlen nemzet, a magyar nemzet törvényeivé válni (Trefort – 1879, Apponyi – 1907). A magyarok kétségbeesett kiáltása volt ez tulajdonképpen, akiknek a függetlenség hiánya, az oszmán rabságtól megszabadulva, lehetetlenné tette, hogy olyan önálló telepítési, demográfiai politikát alakítsanak ki, amely az ország minden részében népességi túlsúlyt biztosított volna nekik. Kihasználva a már létező egyes nemzetek (németek, zsidók) asszimilációját arra törekedtek, hogy asszimilálják az összes velük élő kisebbséget. Mindez egyre hevesebb ellenkezéseket váltott ki (az 1895. aug. 10-ei Kisebbségi Kongresszuson a szlovákok, románok és szerbek képviselői olyan elképzeléssel léptek fel, hogy létre kell hozni szlovák és szerb többségű autonóm megyéket, a románok le akarták választani Erdélyt Magyarországról, hogy föderatív államot hozzanak létre). Végül tehát a másmilyen nemzetiségi arányok mellett nemegyszer igazi eredményeket hozó asszimilációs politika már az I. világháború előtt olyan feszültségeket váltott ki, amelyek a magyar állam belülről történő széteséséhez vezettek. Ehhez az osztrák politika csak közömbösen asszisztált.

A XIX. század utolsó évtizedeitől Európa elkezdett háborúra készülödni. 1879-ben a Német Császárság katonai szövetséget kötött az Osztrák–Magyar Monarchiával (központi hatalmak). Ugyanakkor a Francia Köztársaság hasonló szövetséget kötött 1892-ben a cári Oroszországgal, valamint Nagy-Britanniával 1904-ben (entente cordiale), Nagy-Britannia pedig Oroszországgal 1907-ben. Ezeknek a szövetségkötéseknek az oka egyfelől a gyarmati politika rendezése (különösen Afrikában) volt, másfelől az erőteljesen növekvő német ipar, amely így rövidesen döntő fölényt érhetett volna el a francia és az angol iparral szemben. Ennek a fejlődésnek a megfékezése kizárólag háború útján volt lehetséges (Raffay Ernő).

Az 1914. július 28-án kitört háború közvetlen

kiváltó oka az volt, hogy az osztrák trónörökös, Ferenc Ferdinánd főherceget Sarajevóban lelőtte egy szerb nacionalista. Magyarország, amely évszázadokon át harcolt a Habsburgok ellen függetlensége visszaszerzéséért, arra kényszerült, hogy háborús szövetséges legyen, mivel csak Ausztriával szövetségbe lépve, és még hozzá csak az ő győzelme esetén számíthatott arra, hogy a többi nemzetiség nem fog tudni tőle elszakadni, és területe nem fog csökkenni (jóllehet Tisza István a háborúba történő belépésbe csak két hét elteltével egyezett bele). A háborús tűzvész szinte az egész világot beborította (a gyarmatokkal, domíniumokkal és Japánnal együtt). A háború, amelyet rövid időre terveztek, a következő években állóháborúvá alakult, az ilyen háború folytatásához szükséges tartalékokból (katonaság, fegyverzet, öltözék, élelem) pedig az antantnak több volt. 1915-ben Olaszország, 1917. április 6-án pedig az antant oldalán belépett a háborúba egy újabb nagyhatalom: az Észak-Amerikai Egyesült Államok is, amely addig igyekezett megőrizni semlegességét, és csak a harcokhoz szükséges hadianyagokat szállította (elsősorban az antant államainak). Ez aztán eldöntötte a háború kimenetelét. A Monarchia kapitulációja 1918. november 3-án, Németországgal pedig 1918. november 11-én következett be.

Kezdetét vette az európai államok többsége (és az USA) bíraskodása a legyőzöttek fölött a militáris erők és a gazdasági kapcsolatok új elrendezése céljából. Valójában békediktátumról volt szó, amelyet Németországra (1919. június 28-án), Ausztriára (1919. szeptember 10-én) és Magyarországra (a versailles-i Nagy-Trianon-palotában 1920. június 4-én) kényszerítettek, de kizárólag csak aláírásra. A Magyar Királyság a központi hatalmak szövetségeseiként ellensége lett az antant oldalán harcoló országoknak, amelyek a magyar területek elrablására törekedtek, ráadásul Magyarországot három oldalról vették körül ellenségei – délszláv országok (Szerbia, Horvátország és Szlovénia); nyugati szláv országok (Szlovákia és Csehország); keletről Románia. Így aztán Nagy-Magyarország a 325 411 km²-nyi (a perszonálunióban lévő Horvátország nélkül pedig 282 870 km²-nyi) területéből a trianoni diktátum után 92 952 km² maradt. Az elszakított területekkel együtt Csonka-Magyaror-

szág határain kívülre rekedt mintegy 3,35 millió magyar.

Az egyes országok a következőképpen részesedtek:

Románia – 102 813 km² terület (és 1,660 millió magyar);

Újonnan alakult Csehszlovákia – 61 646 km² terület (az egykori Magyarország területein 1,070 millió magyar);

Szerb–Horvát–Szlovén Királyság – 63 370 km² (és 470 ezer magyar);

Ausztria – 4,020 km² (és 150 ezer magyar).

Ezenkívül (a külön megállapodások alapján):

Olaszország – 21 km² (a Horvátországtól elvett fiemei kikötő);

Lengyelország – 589 km² (Csehszlovákiától Spában 1920. július 16-án elvett rész).

Területveszteségek a trianoni békeszerződés után

A farkastörvények, az erősebbek igazának érvényt szerző törekvések eluralkodtak a „nagy háború” során, és nagymértékben befolyásolták, illetve meghatározták annak menetét és végkifejletét – s egyúttal rányomták bélyegüket a határok háború utáni átalakítására. A békeszerződésről folytatott nemzetközi tárgyalások eredményeit az esetlegesség – tudás-nemtudás kérdése, valamint a részt vevő politikusok jóindulata vagy rosszakarata – határozta meg.

Ebben a rablásban nemcsak a kisantantba tömörült fenti országok voltak bűnösök, hanem mindenekelőtt Franciaország, amely Németország gazdasági erejének megsemmisítésére, az Ausztria felől érkező történelmi fenyegetések likvidálására törekedett, és támogatta a kisantant országainak történelmileg indokolatlan, az ezer év óta

magyar területek megszerzésére irányuló szándékát. Ugyanekkor a szerződések, különösen a trianoni szerződés, ellene volt a lengyel–magyar szövetségnek olyan helyzetben, amikor Lengyelország visszaszerezte függetlenségét, s Közép-Európában olyan kettős állam jöhetett volna létre (500-600 ezer km² nagyságú), amely területileg meghaladta volna az összes többi.

Ez a történelmi elemzés a magyar nép ártatlanságát bizonyítja a trianoni békediktátum okait és a győztesek rablási törekvéseit illetően. Magyarország azzal, hogy a XIII–XVI. században két ízben is védte magát, és ezzel egész Nyugat-Európát és kereszténységet a tőle idegen népektől és vallástól (ugyanígy később, a XX. században, amit dolgozatomban részletesen kifejtek), kétszer is elvesztette őshonos népességének olyan nagy részét, hogy soknemzetiségű országgá lett, amelyben a magyarság kezdett kisebbséget alkotni. Emellett az ország elveszítette függetlenségét. A XVIII–XX. században teljesen a Habsburg-dinasztia Osztrák Császárságának uralma alá került, több Habsburg-ellenes nemzeti felkelés ellenére. Nem tudott saját, önálló nemzeti politikát folytatni. Ezért az I. világháborúhoz kénytelen volt Ausztria oldalán csatlakozni, a befejezése után pedig, amelyben a központi hatalmak, köztük a Habsburg Monarchia lett a vesztes fél, Magyarországot is arra kényszerítették, hogy írja alá a trianoni békeszerződést, amelynek értelmében elvesztette területe 2/3 részét és saját – magyar – lakosságának 1/3 részét. Az erkölcsi bűn mindezt – miként korábban a Habsburgokat – elsősorban Franciaországot terheli, amely Németország és Ausztria hatalmának és túlsúlyának alapvető korlátozására törekedett, másodsorban a franciákkal együttműködő Nagy-Britanniát. Ez a két nagyhatalom a bűnös abban is, hogy tudomásul vették Magyarország szomszédjainak: Csehszlovákiának, Romániának és a Szerb Királyságnak a mohóságát, akik kihasználták Magyarország soknemzetiségű összetételét. Ha tehát tömören akarnánk válaszolni arra a kérdésre, hogy ki a felelős Trianonért, az egész odáig vezető útért, ezt kellene mondanunk: NYUGAT-EURÓPA és a HABSBERGOK.

* Részlet a szerző *Trianon 100 éve, gyógyul-e már Európa nyílt sebe?* című tanulmányából.